

การพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

The Development of knowledge management system for Research Utilization

จิรัชมา วิเชียรปัญญา¹ อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง²

และ พร้อมภัก บึงบัว³

Jiratcha Vichianpanya¹ Onjaree Natakutoong²

and Promphak Bungbua³

Received 29 มี.ค 2562 & Retrieved 16 เม.ย 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์สำหรับองค์กรภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล 27 คน ถอดความรู้ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม ได้แก่ หัวหน้างานหรือผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบการทำงานหลักของ 7 หน่วยงานในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูล 15 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้การวิจัย และผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วย 1) คน จากหน่วยงานวิจัย นักวิจัย หรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย 2) เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) การสื่อสาร ขั้นตอนของระบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำองค์ความรู้ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการ 2) การสื่อสารกับนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย 3) การถ่ายทอดเชิงลึกเพื่อการใช้ประโยชน์ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยกับผู้ใช้ประโยชน์ 5) การสนับสนุน กระตุ้น หนุนเสริม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และ 6) การทบทวนและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

คำสำคัญ : ระบบการจัดการความรู้ การจัดการความรู้การวิจัย การใช้ประโยชน์

¹ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

³ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Abstract

The objective of this research was to develop knowledge management system for research utilization for public organization and private organization. The research key informants divided into two groups. The first group consisted of 27 experts, leaders and personnel from seven research administrative network organizations and stakeholders. The research instrument was focus group questions. The second key informants were 15 experts in research KM field, administrators and personnel working in seven research administrative network organizations.

The research findings revealed that a KM for research utilization components included: 1) personnel from research organization; researchers or research users, 2) information technology, and 3) communication. There were six steps within a system: 1) knowledge creating for target needs, 2) communicating with researchers and research user, 3) transferring research knowledge for utilization, 4) knowledge sharing among researchers and users, 5) supporting, enhancing, pushing and pulling for research utilization, and 6) reviewing and evaluating research utilization process.

Keyword: knowledge management system, research knowledge management, research utilization

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

องค์กรที่สนับสนุนการวิจัยระดับประเทศ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) หรือสถาบันวิจัยขององค์กรต่างๆ เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย หรือสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ต่างมุ่งหวังว่า ผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ หรือที่มักกล่าวกันว่า “งานวิจัยจากหิ้งสู่ห้าง” ผลการวิจัยที่ได้ต้องมีเป้าหมายของผลผลิตและผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในเชิงเศรษฐกิจ เชิงสังคมและชุมชน เชิงนโยบาย และเชิงวิชาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวถึงการนำผลงานวิจัยของ สกว.ไปใช้ประโยชน์ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า มีผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ และถ่ายทอดสู่ประชาชนรวม 202 เรื่อง โดยมาจากการใช้ประโยชน์รวม 429 โครงการ จากจำนวนโครงการที่สิ้นสุดทั้งหมด 572 โครงการ จากสัดส่วนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้ สกว.พบว่าการใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายและวิชาการมีจำนวนค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับด้านอื่น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากขั้นตอนในการนำผลงาน

วิจัยไปสู่การเกิดนโยบายจริง และขั้นตอนของสภาและกฎหมายค่อนข้างใช้เวลานานแต่เกิดผลค่อนข้างมาก และสำหรับการใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เนื่องจากการสนับสนุนทุนประเภทวิชาการมุ่งเน้นผลผลิตที่จำนวนนักวิจัยและการตีพิมพ์ มากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์หลังสิ้นสุดการวิจัยได้ทันที ประกอบกับธรรมชาติของงานวิชาการส่วนใหญ่ ต้องมีการนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นงานวิจัยและพัฒนาหรือเป็นนวัตกรรมสำหรับเชิงพาณิชย์ต่อไป (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2557)

อย่างไรก็ตามทุกองค์กรที่สนับสนุนการวิจัยต่างมียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะองค์กรกลางด้านการวิจัยของประเทศ มีการบริหารจัดการแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มีคุณภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศไปใช้ประโยชน์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มียุทธศาสตร์ที่ 4 ที่ให้ความสำคัญกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็น 1 ใน 5 ยุทธศาสตร์หลักของ สกว. พร้อมกับการดำเนินงานที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและรูปธรรม คือ การพัฒนารูปแบบและกลไกการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยมีเป้าหมายในการยกระดับการใช้องค์ความรู้จากการวิจัยที่สกว. สนับสนุนทุกด้านเพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งระดับเกษตรกร ผู้ประกอบ การ ภาครัฐและสังคม และสร้างวัฒนธรรมการสร้างและใช้ความรู้ในสังคมไทย และมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์งานวิจัย (Research Utilization) ของ สกว. ให้ครอบคลุม / ตอบสนองผู้ใช้ทุกกลุ่ม เป้าหมายวิเคราะห์ทุนเดิมและกระบวนการทำงานเพื่อสรุปเป็น Best Practices จัดการสื่อสารภายในและภายนอกและพัฒนา ระบบการใช้ประโยชน์งานวิจัยรูปแบบต่างๆ ออกเป็น 5 ด้าน คือ การใช้ประโยชน์งานวิจัยด้านวิชาการ การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะ การใช้ประโยชน์งานวิจัยด้านพาณิชย์และการใช้ประโยชน์งานวิจัยด้านชุมชน/พื้นที่

ผลการวิจัยจัดเป็นความรู้ (Knowledge) ที่สำคัญประเภทหนึ่งซึ่งถูกสร้างขึ้นจากบุคคลที่เป็นนักวิจัย กลุ่มนักวิจัย หรือโดยองค์กร ความรู้เมื่อถูกสร้างขึ้นต้องถูกจัดการให้ครบวงจร จึงจะเกิดระบบที่สมบูรณ์ ระบบดังกล่าวนี้สามารถสร้างขึ้นได้โดยใช้หลักการของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพราะการจัดการความรู้ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนความรู้ทั้งของบุคคล กลุ่ม และองค์กร ให้เกิดขึ้นจนถึงการนำไปใช้งาน (Poynder, 1998; Kaka-bades et al., 2003)

การพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ระบบการบริหารงานวิจัยเกิดการบูรณาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มีคุณภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศไปใช้ประโยชน์ และเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการจัดการความรู้การวิจัยที่มีรูปแบบหลากหลายให้เป็นระบบเพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำเอาองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการความรู้จากงานวิจัยไปถ่ายทอดหรือเผยแพร่กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในระดับต่างๆ ซึ่งระบบการจัดการความรู้การวิจัยดัง

กล่าวจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงรูปแบบ องค์ประกอบและขั้นตอนที่มีมาตรฐานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2554) กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ เพื่อการบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชาสังคมอย่างแพร่หลาย โดยคำนึงถึงวิกฤติการณ์และความต้องการผลงานวิจัยและความรู้ เพื่อเร่งแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างและการพัฒนาประเทศโดยเร็ว และจากการศึกษาพบว่า องค์การด้านการพัฒนางานวิจัยของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็น สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนางานวิจัย นักวิจัย สถาบันวิจัย หน่วยงานวิจัย และระบบวิจัย เพื่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมด้านการบริหารงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี 2557-2560 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยให้ความสำคัญกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับเกษตรกร ผู้ประกอบการ ภาครัฐและสังคม รวมถึงหล่อหลอมให้เกิดวัฒนธรรมการสร้างและใช้ความรู้ อย่างจริงจังในสังคมไทย

การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์เป็นการนำผลงานวิจัยที่ผ่านกระบวนการวิจัยที่มีคุณภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้กำหนดไว้ 5 ด้าน และนิยามของการใช้ประโยชน์ไว้ได้แก่ 1) ด้านพาณิชย์ 2) ด้านนโยบาย 3) ด้านสาธารณะ 4) ด้านชุมชนและพื้นที่ และ 5) ด้านวิชาการ การใช้ประโยชน์การวิจัยทั้ง 5 ด้านแสดงให้เห็นว่า ในการศึกษากระบวนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ต้องศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการใช้การวิจัยทั้ง 5 ด้านดังกล่าว จึงจะทำให้เกิดระบบที่ส่งผลต่อผู้ใช้อย่างแท้จริง

การใช้การวิจัย

การใช้การวิจัย หรือ Research utilization เป็นประเด็นที่นักวิจัย องค์การวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ให้ความสำคัญมาตลอดเวลา มีการศึกษาการใช้การวิจัยในบริบทและวงการต่างๆ เช่น Ness (2010) ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการวิจัยกับนโยบายและการปฏิบัติสำหรับวงการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือ Harris, Kuruvilla, and Borchert (2004) ศึกษาเพื่อปิดช่องว่างระหว่างความรู้จากการวิจัยกับการนำไปปฏิบัติในงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ Thompson et al. (2007) ศึกษาวิธีการที่จะ

ช่วยให้เกิดการใช้นวัตกรรมในการพยาบาล ด้วยการศึกษานวัตกรรมที่ผ่านมากกว่า 8,000 เรื่อง พบว่าการประชุมอย่างเป็นทางการที่มีผู้นำทางความคิดและมีคณะกรรมการต่างศาสตร์สาขาร่วมกันช่วยทำให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีอื่น

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (Amara, Ouimet, and Landry, 2004; Neison, 2001; Nutley et al., 2007; Thompson et al., 2007) ได้แก่ 1) ใช้ผลการวิจัยสำหรับการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง 2) ใช้เป็นเครื่องมือสร้างความคิดความเชื่อให้กับกลุ่มเป้าหมาย แต่อาจไม่สามารถทำให้เกิดการปฏิบัติ และ 3) ใช้เพื่อหวังผลสำหรับการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ผู้สร้างผลงานวิจัยที่มีความสำคัญกับผู้ใช้ประโยชน์ แบ่งได้ ดังนี้ (Weiss, 1980; Mooney, 1991; Ness and Mistretta, 2009; Hird, 2005) 1) ตามระดับ ได้แก่ระดับประเทศและระดับองค์กร 2) แบ่งตามการเป็นนักวิจัยภายในหรือภายนอก 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในที่นี้หมายถึงผู้ให้ความคิดเห็นหรือให้ข้อมูล เช่นภาคประชาชน 4) องค์กรวิจัยที่สร้างผลงานวิจัยที่มีผลต่อการนำไปใช้ในการตัดสินใจ และ 5) องค์กรภาครัฐ ที่เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิจัยและมักเป็นผู้กำหนดนโยบายด้านการวิจัย

จากการศึกษาการใช้การวิจัย ผู้วิจัยพบว่ามีความพยายามในการศึกษาการใช้ประโยชน์การวิจัยในหลายวงการ การวิจัยสามารถนำไปใช้ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประเภท และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างผลงานวิจัยไม่จำกัดเฉพาะในองค์กรของนักวิจัย แต่มีผู้เกี่ยวข้องกันมากมาย ดังนั้นหากต้องสร้างระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ จำเป็นต้องใช้ความรู้ประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องกันเชิงเครือข่ายให้ครอบคลุมมากที่สุดจึงจะทำให้ระบบดังกล่าวตอบสนองผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและจากทุกระดับ

การจัดการความรู้

ความรู้จากงานวิจัยถือเป็นสินทรัพย์ขององค์กรเจ้าของผลงานวิจัย ที่เชื่อกันว่าจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) ให้กับคนและองค์กร ด้วยเหตุนี้ความรู้จากการวิจัยจึงมองได้ว่า คือความรู้ที่ต้องถูกจัดการเช่นเดียวกับความรู้ฝังลึกอื่นๆขององค์กร กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) จึงต้องถูกนำมาใช้ช่วยจัดการผลงานวิจัย ทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นระบบ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า การสร้างระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ แนวคิดที่สำคัญได้แก่อะไร จากการทบทวนขั้นตอนการใช้ความรู้ พบว่ามีการกล่าวถึงรวมทั้งมีการวิจัย แต่มีการใช้คำในความหมายเดียวกันแต่เรียกต่างกัน ดังนี้ Canadian Institutes of Health Research (2007) ใช้คำว่า Knowledge translation (KT) ที่หมายถึงการแลกเปลี่ยน (exchange) การสังเคราะห์ (synthesis) และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในระบบงานที่มีความซับซ้อนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้ผลงานวิจัย ขณะที่ Levin (2011) ใช้คำว่า Knowledge mobilization เพราะต้องการเน้นให้เห็นความตั้งใจที่จะนำความรู้จากงานวิจัยไปใช้ในระบับนโยบาย

และการปฏิบัติงาน Ness (2010) ใช้คำว่า Research utilization โดยเน้นการเชื่อมโยงการวิจัยกับนโยบายและการปฏิบัติเช่นเดียวกัน เขากล่าวไว้ว่าการใช้ความรู้แบบนี้เป็นความท้าทายของนักวิจัย โดยเฉพาะด้านการศึกษา

ขั้นตอนของการใช้ความรู้(การวิจัย) จัดอยู่ในกระบวนการของการจัดการความรู้ Sudsawad (2007) กล่าวถึงการศึกษาของ National Center for the Dissemination of Disability Research โดยระบุว่า การใช้ความรู้ต้องอยู่กับขั้นตอนการสร้างความรู้จนถึงการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องมีการสื่อสารระหว่างคนที่เกี่ยวข้องหลายช่องทาง เป็นขั้นตอนที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์เชิงลึก และเกิดการเรียนรู้ ตอบสนองผู้ใช้ประโยชน์ตามบริบทเฉพาะ เป็นต้น Graham et al. (2006) นำเสนอ กรอบแนวคิดสำหรับกระบวนการที่เรียกว่า “Knowledge-to-action process” ที่สามารถใช้สนับสนุนการใช้การวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) การสร้างความรู้ และ 2) การลงมือปฏิบัติ แต่ละส่วนยังมีขั้นตอนย่อยๆ องค์การที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ของประเทศไทย โดยเฉพาะคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือ กพร. ได้นำเสนอขั้นตอนการจัดการความรู้ไว้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบ่งชี้ความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 4) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ และ 7) การเรียนรู้

จากแนวคิดและขั้นตอนการจัดการความรู้ที่มีผู้นำเสนอไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กำหนดเป็นขั้นตอนเพื่อนำไปใช้ศึกษาในขั้นตอนต่อไป รวม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำองค์ความรู้ 2) การสื่อสารกับนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย 3) การถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การสนับสนุน และกระตุ้นการใช้ประโยชน์ และ 6) การทบทวนและประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านกระบวนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำองค์ความรู้ 2) การสื่อสาร 3) การถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การสนับสนุน และกระตุ้นการใช้ประโยชน์ และ 6) การทบทวนและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านหน่วยงานที่ใช้ในการถอดบทเรียนที่เป็นเลิศเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนของการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย หน่วยงานที่เป็นเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบข.) จำนวน 7 หน่วยงาน คือ 1) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) 3) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) 4) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.) 5) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) 6) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และ 7) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

3. ขอบเขตด้านรูปแบบวิธีการศึกษา ประกอบด้วย 1) การถอดบทเรียน (Knowledge capture) เป็นการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติงานที่มีความเป็นเลิศด้านการ

จัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม และ 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) เป็นการจัดเวลาและพื้นที่ให้กับผู้ปฏิบัติงานที่มีความเป็นเลิศด้านการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเสริมคุณค่าการเรียนรู้ร่วมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

1. ศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเอกสารรายงานคำรับรองการปฏิบัติราชการ หรือคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ ของหน่วยงานเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) ทั้ง 7 แห่ง แล้วสังเคราะห์องค์ประกอบและขั้นตอนของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

2. ถอดบทเรียนและประสบการณ์การทำงานที่เป็นเลิศเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม จำนวน 27 คน ประกอบด้วย 1) หัวหน้างานหรือผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบการทำงานหลักของ 7 หน่วยงานในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) หน่วยงานละ 1-2 คน 2) หัวหน้าโครงการวิจัย หรือนักวิจัยที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นทางด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก 7 หน่วยงานในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ หน่วยงานละ 1-2 คน 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ทั้ง 7 กลุ่ม ประกอบด้วย เกษตรกรรม สมุนไพร การท่องเที่ยว นวัตกรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา และการแพทย์และสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การประกอบธุรกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผ่านกระบวนการวิจัย รวมทั้งตัวแทนภาคอุตสาหกรรม ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนผู้ประกอบการ ประชาชนทั่วไป

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างเป็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ เช่น 1) ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบในงานที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ 2) กระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดทำองค์ความรู้ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการกับกลุ่มเป้าหมาย 4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างความต้องการใช้องค์ความรู้ 5) การประชุมชี้แจง อบรม และถ่ายทอดเชิงลึก 6) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เหมาะสมระหว่างผู้ใช้ความรู้และระหว่างผู้ถ่ายทอดความรู้กับผู้ใช้ความรู้ 7) การสนับสนุน กระตุ้นหนุนเสริม และผลักดันให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์สำหรับองค์กรระดับต่าง ๆ 8) การทบทวนและประเมินผลการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์เทคนิค หรือวิธีการที่ทำให้เกิดความสำเร็จ

2.3 วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการถอดความรู้ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 27 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ และปัจจัยความสำเร็จในการออกแบบและพัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการตีความสรุปตามประเด็นการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

1. จัดทำร่างระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยใช้แนวคิดเชิงระบบ ได้แก่ องค์ประกอบของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ได้แก่

1.1 องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ พันธกิจ นโยบาย กลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร และภาคีเครือข่าย และ 2) คน (ตำแหน่ง บทบาท ความรู้ ทักษะ) เทคโนโลยี และการสื่อสาร 1.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 1) การจัดทำองค์ความรู้ 2) การสื่อสาร 3) การถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การสนับสนุน และกระตุ้น การใช้ประโยชน์ และ 6) การทบทวนและประเมินผล 1.3 องค์ประกอบด้านผลผลิต ประกอบด้วย 1) การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย 2) การใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์ 3) การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะ ชุมชน และ 4) การใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ

2. ตรวจสอบและรับรองความเหมาะสมของร่างระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้การวิจัย ประกอบด้วย 4 กลุ่ม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ หรือ คอบช. 2) นักวิจัยที่มีการทำงานที่เป็นเลิศด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และ 4) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการนำระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่มตามรายละเอียดขององค์ประกอบและขั้นตอนของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

2.3 วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการถอดความรู้ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบและขั้นตอนของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลด้วยการตีความสรุปตามประเด็นการสนทนากลุ่ม

3. นำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงแก้ไขระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

1. นำข้อมูลจากระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์มาจัดทำในรูปแบบคู่มือการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

2. ตรวจสอบความถูกต้องและจัดพิมพ์คู่มือระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

3. จัดเวทีเพื่อเผยแพร่ความรู้และคืนข้อมูลสู่ผู้ปฏิบัติงานประจำหน่วยงานเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) และผู้ที่สนใจการบริหารงานวิจัยและการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ผลการวิจัย

หน่วยงานวิจัยที่ต้องการดำเนินงานตามระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นฐานจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานในการบริหารจัดการเป็นพื้นฐานของหน่วยงาน โดยจัดตั้งหน่วยงานย่อยที่ดำเนินงานด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และมีการกำหนดโครงสร้างองค์กร พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ นโยบาย และกลยุทธ์ ของการดำเนินงานให้เป็นระบบ และมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งนับได้ว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการบริหารจัดการองค์กรด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

พันธกิจ ข้อความพันธกิจ ควรประกอบด้วย 1) ขอบเขตที่องค์กรจะทำการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ 3) ผลลัพธ์หรือบริการหลักของหน่วยงานเพื่อการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ และ 4) แนวทางในการบริหารขององค์กรเพื่อการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ ข้อความยุทธศาสตร์เป็นการระบุประเด็นหลักในการปฏิบัติงานด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือพันธกิจที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งอยู่ในรูปของวิธีการที่จะนำองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้

กลยุทธ์ เป็นข้อความแสดงวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ในการทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์องค์กรที่ได้กำหนดเอาไว้

นโยบาย ต้องสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ และทิศทางที่หน่วยงานและบุคลากรในองค์กรใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งจะอยู่ในลักษณะของข้อความที่กำหนดไว้กว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจดำเนินงานในหน่วยงาน

โครงสร้างองค์กร แสดงการจัดการด้านบุคลากรและสายบังคับบัญชา ที่มีการบริหารจัดการให้มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ โดยกำหนดเป้าหมาย ภาระหน้าที่หลักและรอง ลำดับการบังคับบัญชา ช่วงของการควบคุม ฯลฯ ที่ชัดเจน

งบประมาณ แสดงแผนการที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพื่อการสนับสนุนด้านการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยการคิดล่วงหน้าและแสดงข้อมูลออกมาเป็นตัวเลข ควรคำนึงถึงงบประมาณในการกระตุ้นและส่งเสริม เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบและขั้นตอนของระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

องค์ประกอบของระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์จำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. คน

1.1 คนของหน่วยงานวิจัย คือ กลุ่มบุคคลของหน่วยงานหรือองค์กร ที่ดำเนินการส่งเสริมและให้การสนับสนุนการดำเนินการวิจัย มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ 1) จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยและจัดทำแผนปฏิบัติการ 2) ให้ทุนสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและทุนสนับสนุนการวิจัย 3) ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคีเครือข่าย 4) จัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรม 5) ประสานความร่วมมือระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ กลุ่มเป้าหมาย ภาคีเครือข่าย แหล่งทุน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6) เป็นผู้นำจัดการประชุมถ่ายทอดกระบวนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย 7) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย 8) สร้างระบบและกลไกในการส่งเสริมให้นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ได้รับความสะดวกในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และ 9) ประเมินผลการใช้ประโยชน์ของนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์

1.2 นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย คือ อาจารย์ นักวิชาการ หรือบุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะดำเนินการวิจัย และใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ 1) ศึกษา

ความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน 2) สืบค้น รวบรวม และสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย 3) รับฟังและทำความเข้าใจต่อกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ 4) ต่อยอดผลงานวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) นำความรู้ที่ได้จากการใช้ประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 6) ประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

1.3 คนของหน่วยงานเอกชนและภาคีเครือข่าย คือ กลุ่มคนของหน่วยงานหรือองค์กรที่มีการเชื่อมโยงโดยมีเป้าหมายเหมือนกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ 1) ร่วมกำหนดเป้าหมายในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ 2) สนับสนุนทุนการวิจัยเพื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชนหรือต่อยอดทางธุรกิจ และ 3) ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย

1.4 คนกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีบทบาทหน้าที่ คือ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย

2. เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ คลังความรู้ ฐานข้อมูลองค์ความรู้ และงานวิจัย ที่รวบรวมข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย โดยจัดเก็บอย่างมีระบบ จัดเป็นกลุ่ม ชนิด ขนาด สิทธิ์ในการเข้าใช้งาน อย่างชัดเจน เปิดให้บริการในการสืบค้นและอ้างอิงข้อมูลแก่นักวิจัยและผู้ใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ให้สามารถเข้าใช้งานคลังข้อมูลได้

3. การสื่อสาร กระบวนการสำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสารและผู้รับสาร 2) เนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมาย 3) ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 4) ผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้ใช้ประโยชน์ 5) กิจกรรมเพื่อการสื่อสาร การถ่ายโอนความรู้ ผลงานและนวัตกรรม และ 6) เครือข่ายเพื่อการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และถ่ายโอนความรู้ทั้งภายในและภายนอก

ขั้นตอนของระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ มีขั้นตอนหลัก 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำองค์ความรู้ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นขั้นตอนที่นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์จำเป็นต้องดำเนินการเพื่อกำหนดเป้าหมายและประโยชน์ที่ได้จากการนำผลงานวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ด้วยการค้นหาผลงานวิจัยที่มีคุณค่าที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของชุมชนและสังคม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นเพื่อการใช้ประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมาย 2) จัดกลุ่มองค์ความรู้จากการสืบค้นงานวิจัย 3) สังเคราะห์องค์ความรู้จากผลงานวิจัยที่เสร็จสิ้น 4) จัดทำแผนที่ผลงานวิจัยตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และ 5) จัดลำดับความสำคัญของการวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์

ขั้นตอนที่ 2 การสื่อสารกับนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์ เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานวิจัยที่จะต้องดำเนินการติดต่อกับนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ มีขั้นตอนการสื่อสาร 4 ขั้นตอน

ตอนย่อย 1) วิเคราะห์ผู้รับสาร 2) กำหนดช่องทางและสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม 3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม และ 4) ประชาสัมพันธ์ทุนกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (ถ้ามี)

ขั้นตอนที่ 3 การถ่ายทอดเชิงลึกเพื่อการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ต้องร่วมกันดำเนินการ นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์นัดหมายกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลงานวิจัย และนวัตกรรม ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายการใช้ประโยชน์ วิธีการใช้งาน ผู้ใช้งาน ประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายจะได้รับ รวมถึงรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมาย แล้วร่วมกันปรับปรุงวิธีการใช้งานให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ นักวิจัยหรือผู้ต้องการต้องจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมายทั้งก่อนและหลังการใช้ประโยชน์ โดยก่อนการใช้ประโยชน์เป็นการแลกเปลี่ยนในประเด็นด้านความคาดหวังของการใช้ประโยชน์ แนวทางในการนำผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ระหว่างการใช้ประโยชน์นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในการกำกับติดตามอย่างเป็นระยะ แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมายเป็นระยะเช่นเดียวกัน เพื่อคืนความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เกิดการปรับปรุงการใช้ประโยชน์ แล้วนำผลที่ได้ทั้งหมดไปปรับปรุงแนวทางการใช้ผลงานวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยขยายผลการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การสนับสนุน กระตุ้น หนุนเสริม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เป็นการดูแลนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมายหลังจากการใช้ประโยชน์แล้ว หน่วยงานวิจัยต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่กระบวนการใช้งานผลงานวิจัยที่แสดงให้เห็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานวิจัย นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ และกลุ่มเป้าหมาย สามารถดำเนินการได้ 5 วิธี ได้แก่ 1) ประสานงานสื่อมวลชน 2) เสริมพลังอำนาจ ให้กับนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ 3) ประชุมเชิงเทคนิค เผยแพร่ผลงานด้านวิชาการในรูปแบบการประชุมวิชาการ 4) ผลักดันผ่านกลไกรัฐ และ 5) สร้างแรงจูงใจในรูปแบบของรางวัลหรือผลประโยชน์อื่นๆ

ขั้นตอนที่ 6 การทบทวนและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานวิจัยต้องเป็นผู้ดำเนินการ โดยประเมินโครงการที่นักวิจัยหรือผู้ที่ใช้ประโยชน์ขออนุมัติ โดยประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินโครงการและประเมินความสำเร็จในการใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ประเมินผลการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์ ประเมินความสำเร็จที่รายได้และผลกระทบทางเศรษฐกิจ 2) ประเมินผลการใช้ประโยชน์ ด้านสาธารณะ ประเมินความสำเร็จที่ระดับความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีการพัฒนามากขึ้นจากผลการวิจัย และ 3) ประเมินผลการใช้ประโยชน์ด้านนโยบายและด้าน

วิชาการ ประเมินความสำเร็จที่ผลงานวิชาการ การอ้างอิงเชิงวิชาการ และการนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ

อภิปรายผล

องค์ประกอบของระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับโครงสร้างพื้นฐานในการบริหารจัดการสำหรับองค์กรวิจัย ประกอบด้วย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร งบประมาณ และ 2) องค์ประกอบของระบบการจัดการความรู้การวิจัย สำหรับการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากการวิจัย ประกอบด้วย 1) คน ครอบคลุม 1.1 คนของหน่วยงานวิจัย และ 1.2 นักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ บทบาทหน้าที่ 1.3 หน่วยงานเอกชนและภาคีเครือข่าย 1.4 กลุ่มเป้าหมาย 2) เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) การสื่อสาร

โครงสร้างพื้นฐานในการบริหารจัดการสำหรับองค์กรวิจัยที่สำคัญ จากการศึกษาวิจัยของ Hemsley-Brown (2004) ที่ได้ศึกษาสิ่งที่ขัดขวางการใช้งานวิจัยและกลยุทธ์สนับสนุนการใช้การวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านองค์กรมีผลต่อการใช้งานวิจัย ประกอบด้วยโครงสร้างองค์กร ความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์การวิจัย และกลยุทธ์ในการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับผู้บริหารขององค์กร รวมทั้งวัฒนธรรมขององค์กร และ Rogers (1994) กล่าวว่า องค์กรต้องมีกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการบูรณาการในระบบภายในขององค์กรเอง โดยคนทั้งหมดต้องมีส่วนร่วม

Landry, Amara และ Lamari (2001) ศึกษาการใช้ความรู้การวิจัยด้านสังคมศาสตร์ของประเทศแคนาดา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดของการใช้ คือ คน ได้แก่ นักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยที่ต้องมีกลไกเชื่อมโยงกัน กลไกนี้ Swan และคณะ (1999) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการความรู้ที่ยืดหยุ่น เทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่เข้มข้น ช่วยการแพร่กระจายข้อมูลและความรู้วิจัยที่ดี ส่งเสริมความพยายามในการเผยแพร่ผลงานวิจัย การประยุกต์ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยต้องยึดบริบทของผู้ใช้การวิจัยเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ศิริโรจน์ ผลพันธิน (2547) พบว่า การสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการวิจัย ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการบริหารงบประมาณ ขาดเอกภาพในการบริหารงานวิจัย และขาดการเชื่อมโยงข้อมูล

องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์คือ การสื่อสาร ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อนักวิจัย ช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง กระบวนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์จึงจำเป็นต้องกำหนดให้นักวิจัยมีบทบาทในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์ การถ่ายทอดเชิงลึกเพื่อการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์ และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้นักวิจัยสามารถสร้างผลงานวิจัยได้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

หมายผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ Jacobson et al (2003) ที่อธิบายการใช้ความรู้การวิจัย ด้วยการเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ หรือ Interaction-Focused Framework โดยเน้น 5 ขอบข่ายที่จำเป็นหนึ่งในกรอบดังกล่าว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับผู้ใช้ประโยชน์ ว่าต้องมีการสื่อสาร มีการถามคำถามเพื่อให้สามารถเข้าใจและเข้าถึงผู้ใช้ประโยชน์

กระบวนการของระบบ คือกิจกรรมหรือขั้นตอนของการดำเนินงานการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ งานวิจัยนี้กำหนดเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำองค์ความรู้ที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 2) การสื่อสารกับนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์ 3) การถ่ายทอดเชิงลึกเพื่อการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยหรือผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย 5) การสนับสนุน กระตุ้น หนุนเสริม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และ 6) การทบทวนและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ขั้นตอนที่พบนี้ สอดคล้องกับขั้นตอนหลักของการจัดการความรู้ และทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า (2552) พบว่าขั้นตอนต่างเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักต่อประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย ส่งผลโดยตรงต่อนักวิจัยและส่งผลโดยอ้อมต่อกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกัน เกิดการประสานประโยชน์และมุ่งนำผลงานวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังพบว่า ขั้นตอนการสนับสนุน กระตุ้น หนุนเสริม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้ทั้งนักวิจัยและกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและวิชาการไปพร้อม ๆ กัน ศิวะพร ภูพันธ์ (2554) ชี้ให้เห็นว่านักวิจัยจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความเป็นผู้มีใจเปิดกว้าง มีความอยากรู้อยากเห็น มีความสนใจและมุ่งมั่นในการศึกษาวิจัย และ อุไรวรรณ วิจารณ์กุล (2550) เห็นว่าการจัดระบบรางวัลสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยและการดำเนินการจัดกิจกรรมสนับสนุนเป็นกลไกอันหนึ่งที่กระตุ้นให้นักวิจัยมีความกระตือรือร้นต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การบริหารงานวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานระดับนโยบายที่เป็นผู้บริหารระดับสูงขอหน่วยงานสมาชิกเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบข.) ทั้ง 7 หน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านการวิจัย กำกับ ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ รวมทั้งการจัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยให้เป็นไปตามนโยบายและทิศทางการพัฒนางานวิจัยของประเทศและมุ่งสู่การใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติ

1. คณะกรรมการเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติควรมีแนวปฏิบัติด้านการให้ทุน

สนับสนุนงานวิจัยที่มุ่งสู่การใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจากผลงานวิจัยที่มีอยู่ รวมถึงการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นต้องการบริหารและการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน

2. หน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านบริหารงานวิจัยจำเป็นต้องพัฒนาระบบการประเมินผลงานวิจัย โดยจัดทำตัวชี้วัดสำหรับการประเมินองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆ

3. หน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านบริหารงานวิจัยควรส่งเสริมให้มีการจัดโครงการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการวิจัยแก่นักวิจัย ผู้บริหารโครงการ และผู้ปฏิบัติงานด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานประจำและการบริหารจัดการโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนระบบการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆ เพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมตามกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาวิธีการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ ที่ก่อให้เกิดความตระหนักในประโยชน์ที่ได้การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เกิดเป็นความร่วมมือและสนับสนุนทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาระบบจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ ภายใต้กิจกรรมโครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม ทูลสนับสนุนโครงการจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2557

เอกสารอ้างอิง

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. (2557). การใช้ประโยชน์การวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2555-2559 (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www1.nrct.go.th/downloads/ps/55/08/strategy8/01_nayo.pdf (2557, พฤษภาคม 15).

ทิพย์สุตา จันทรแจ่มหล้า. (2552). รายงานการวิจัย เรื่องโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิโรจน์ ผลพันธิน. (2547). รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- ศิวัชร ภูพันธ์. (2554). การศึกษาและทดสอบปัจจัยเชิงสาเหตุของการใช้ประโยชน์งานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัย: การวิจัยแบบผสมวิธี. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ วิจารณ์กุล. (2550). ระบบการจัดการงานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม
- Amara, N., Ouimet, M., & Landry, R. (2004). New evidence on instrumental, conceptual, and symbolic utilization of university research in government agencies. *Science Communication*, 26, 75-106.
- Canadian Institutes of Health Research (2007). About knowledge translation. Focus Technical Brief, 18, 1-8.
- Graham, I.D., Logan, J., Harrison, M.B., Straus, S.E., Tetroe, J., and Caswell, W., et al. (2006). Lost in knowledge translation: Time for a map? *The Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 26, 13-24.
- Harris, A., Kuruvilla, S., & Borchert, M. (2004). Bridging the implementation gap between knowledge and action for health. *Bulletin of the World health Organization*, 82(10), 724-731.
- Hemsley-Brown, J.V. (2004). Facilitating research utilization: a cross sector review of the research evidence. *International Journal of Public Sector Management*. 17(6), 534-553.
- Hird, J.A. (2005). Policy analysis for what? The effectiveness of nonpartisan policy research organizations. *Policy Studies Journal*, 33(1), 83-105.
- Jacobson, N., Butterill, D., & Goering, P. (2003). Development of a framework for knowledge translation: Understanding user context. *Journal of Health Services Research & Policy*, 8, 94-99.
- Kakabadse, N.K., and Kakabadse. A. (2003). Reviewing the knowledge management literature: Towards a taxonomy. *Journal of Knowledge Management*, 7(4), 75-91.
- Landry, R., Amara, N. & Lamari, M. (2001). Utilization of social science research knowledge in Canada. *Research Policy*, 30, 333-349.
- Levin, B. (2011). Theory, research and practice in mobilizing research knowledge in education. *London Review of Education*, 9(1), 15-26.
- Mooney, C.Z. (1991). Information sources in state legislative decision making. *Legisla-*

- tive Studies Quarterly, 16, 445-455.
- Neison, S. (2001). IDRC supported research and its influence on public policy: Knowledge utilization and public policy process: A Literature review. Ottawa, Canada: International Development Research Center.
- Ness, E.C. (2010). The role of information in the policy process: Implications for the examination of research utilization in higher education policy. In J.C. Smart (ed.), Higher Education: Handbook of Theory and Research, 25, 1-49.
- Ness, E.C., & Mistretta, M.A. (2009). Policy adoption in North Carolina and Tennessee: A comparative case study of lottery beneficiary program. Review of Higher Education, 32(4), 489-514.
- Nutley, S.M., Walter, I., & Davies, H.T.O. (2007). Using evidence: How research can inform public services. Bristol: The Policy Press.
- Poynder, R. (1998). Getting to the Nuts and Bolts of Knowledge Management. Information World Review, 135(135), 20.
- Rogers, S. (1994). Performance Management in Local Government. Essex: Longmans.
- Swan, J., Newell, S., Scarbrough, H., and Hislop, D. (1999). Knowledge management and intervention: Networks and networking. Journal of Knowledge Management, 3(4), 262-275.
- Sudsawad, P. (2007). Knowledge translation: Introduction to models, strategies, and measures. Austin, TX: Southwest Educational Development laboratory, National Center for the Dissemination of Disability Research.
- Thompson, D.S., Estabrooks, C.A., Scott-Findlay, S., Moore, K., and Wallin, L. (2007). Interventions aimed at increasing research use in nursing: a systematic review. Implementation Science, 15, 1-16.
- Weiss, C.H. (1980). Knowledge creep and decision accretion. Knowledge: Creation, Diffusion, Utilization, 1, 381-404.

Translated Thai References

- The Thailand Research Fund. (2014). Research Utilization. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- The office of the National Research Council of Thailand. (2012). The Eighth National Research policy and Strategy (2012-2016) (Online). Retrieved from: <http://>

- www1.nrct.go.th/downloads/ps/55/08/strategy8/01_nayo.pdf (2014, November 15).
- Tipsuda Janjamlha. (2009). Causal Relationship Model of Research Utilization in Performance of University Instructors. Bangkok: Thammasat University.
- Siroj Pholpunthin. (2004). Model of Research management of Higher Education: Suan Dusit Rajabhat University. Bangkok: Faculty of Education, Suan Dusit Rajabhat University.
- Siwaporn Poopan. (2011). An Exploration and Test of Casual Factors of Research Utilization of University Faculty Members: Mixed Method Research. Dissertation of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Uriwan Vijaranakul. (2007). Research Management System for Community Enterprise Development of Phibun Rajabhat University. Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University.